

**A ZSOLOZSMA,  
VAGYIS AZ IMAÓRÁK LITURGIÁJA**

*Folytonos imádság és meg nem szűnő áldozat a katolikus egyház nyilvános és hivatalos istentisztelete.*  
(Mihályfi Ákos O. Cist.)

### XIII. A ZSOLOZSMA, VAGYIS AZ IMAÓRÁK LITURGIÁJA (Liturgia Horarum)

Mise és zsolozsma a liturgikus nap egysége, a keresztény ember megszentelt napja. „Folytonos imádság és meg nem szűnő áldozat a katolikus egyház nyilvános és hivatalos istentisztelete” (Mihályfi Ákos O. Cist.). Az egyház liturgiájának az eukarisztia ünneplése mellett a zsolozsma jelenti a másik fókuszát. Az előbbinek szinte szükséges kiegészítője, és mintegy annak hatásait fejtí ki az emberi élet minden órájára. A mise a liturgia Napja, a zsolozsma imaórái pedig e Nap körül keringenek, mint bolygók, elosztva a nap folyamán.

A II. vatikáni zsinat által megkezdett liturgikus megújulás jelentős állomása az új zsolozsmáskönyv megjelenése 1971-ben. Már a „breviárium” szó helyett bevezetett új elnevezés: „Liturgia Horarum” (Az imaórák liturgiája) és arra mutat, hogy jelentős változásokkal kell számolnunk.

A miséhez hasonlóan a zsolozsmáskönyvet is „Általános rendelkezések” vezetik be, amelyben megtaláljuk az egyház új imádságos könyvének egész struktúráját, szellemét és használatának szabályait.

VI. Pál pápa az „Imaórák liturgiáját” a *Laudis Capitulum* (a dicséret éneke) kezdetű rendelkezésével léptette érvénybe 1970. Mindenszentek ünnepén. Az apostoli konstitúcióban egyrészt ismerteti a zsolozsma töltetét, másrészt az új zsolozsma alapelveit foglalja össze.

#### A) TEOLÓGIAI MEGFONTOLÁS

Minden vallás legfőbb ténykedése az imádság és az áldozat. Minél szellemibb egy vallás, annál magasabb szintű a fogalma az imádságról és annál szellemibb a szemlélete az áldozatról. Minél inkább közelített az ember szívből fakadó imádsága Istenhez, minél kevésbé volt az ima pusztia ajakima és külső forma, hanem igazán a lélek mélyéből fakadó kiáltás lett, annál inkább vált az áldozat is az Istennek szóló teljes és önzetlen odaadás kifejezésévé. Így lett az imádság mindinkább lelkünk Istenhez emelése, az áldozat pedig akaratunk belső odaadásának kifejezése.

Ezzel az imádságos és az áldozat közeledett is egymáshoz: az áldozat mélyebb értelemben az imaélet csúcspontja lett.

Az áldozat szellemibbé válása azonban bizonyos veszélyt is rejtett magában. Ha ugyanis az áldozat lényege az Istennek történő lelki átadásban van, akkor talán jobb minden külső aktust is elhagyni, hogy csupán lelkünk odaadásában álljon az

Felső részből hiányzó szöveg:

"áldozat. Ezzel azonban az a veszély állna elő, hogy az egész istentiszteletet az ember belső világába vonul, és végül minden vallás a korlátlan individualizmusban és..."

belső világába vonul, és végül minden vallás a korlátlan individualizmusban merülne el. — A kereszténység itt is kiegyenlítődést, harmóniát hozott. Krisztus vallása is csak egyetlen „felki áldozatot” ismer, a szentmisét. Ez azonban külső liturgikus ünneplésben történik, amit a pap és a nép együtt véghez, és külső dolgokhoz, a kenyér és a bor anyagához kötődik.

Krisztus áldozatának lényegét az ő mindhaláláig való engedelmisségének lelkületében állt. Ez az áldozatos szeretet azonban testének külső feláldozásában nyilvánult meg. Ugyanígy a szentmiséldozatnál is abban áll Krisztus tette, hogy a külső, látható színpadon jeleníti meg újra és újra önátadását és feláldozását a menyeei Atyának. A hívek áldozati lelkülete, cselekménye, részvétele pedig mindekelelt a Krisztus áldozatát körülvevő imádságban fejeződik ki. Ebben nyert ugyanis találó kifejezést az áldozat és imádság szoros kapcsolata. A kettő annyira mély egységet alkot itt, hogy magát a szentmiséldozatot nevezzük eucharisztia-nak, azaz hálaadó imádságnak, a zsolozsma imádkozását pedig az imádság áldozatának (Ihósia laudis; ARZS 10; Zsidó 13,15; sacrificium laudis: Zsolt 106,2).

Krisztus cselekedete és a hívek közösségének együttérző, együtt hálát adó, együtt bemutató tevékenysége együttesen alkotják tehát az eucharisztia, a keresztény kultusz középpontját és csúcspontját: az áldozati imádságot és az imádságos áldozatot.

E középpont körül helyezkedtek el szűkebb, tágabb körökben a napi zsolozsma imaórái. Ezek jelentik az aranykeretet, amely az áldozat drágakövét körülveszi. Az áldozat nagy és mély gondolata, amelyet az eucharisztikus imádság próbál kifejezni, továbbcsendül a zsolozsmában. Úgy is mondhatjuk, hogy amint a prizmában a fény színeire bomlik, ugyanúgy kapnak részletesebb ábrázolást a napi officiumban az üdvösség tervének és művének titkai is. A zsolozsma tehát imádkozva és elmélkedve, hálát adva és magasztalva veszi körül annak az eseménynek liturgikus ábrázolását, amely az egész kereszténység középpontjában áll: Krisztus megváltó tettét halálában és feltámadásában.

(O. Casel).

## B) TÖRTÉNETI ÁTTEKINTÉS

### 1. A zsolozsma kialakulása az egyház életében

Az eucharisztia ünneplésén kívüli közös imádság már jóval a szeretetesség előtt elkezdődött. Gyökerei visszanyúlnak a zsidó gyakorlatokhoz.

Az **Öszövetségben** naponként ünnepeleék az üdvösségtörténet két eseményét: este az egyiptomi kivonulást, reggel a sinai szövetségkötést. Ezek az üdvösségtörténeti események a „folytonos áldozat” révén — amit minden este és reggel bemutatnak a jeruzsálemi templomban — a népben hatékonyak maradtak (Kiv 29,38-43; Szám 28,1-8). A fogságban az áldozat helyébe bizonyos imaidők

kerültek (Dán 6,11). Ezeket az imádságokat az előírt időkhöz elvégezték és a későbbi zsinagógai istentiszteleten is megtartották. Sőt, az **ősegyház** is átvette ezt a gyakorlatot (Lk 24,53; ApCsel 2,16; 10,9; 3,1; Didakhé). Kezdetben az első keresztények még a jeruzsálemi templomba jártak imádkozni. Később a zsinagógákon kívül gyűlt össze a hívő közösség imádságra.

Hippolytos (3. sz. eleje) beszél a közösség rendszeres reggeli és esti dicsőretéről napkeltekor és napnyugtakor. A reggeli és esti közös imákon kívül ismerte még a **szertetesség előtti kor** a nap harmadik, hatodik és kilencedik imaórájának idejét is. Ezek kizárólag és egyértelműen magánjellegű imádságok voltak. Ugyancsak magánima vagy családi imádkozás volt az éjszakai vigília imádsága, amelyben az őskeresztény parúzia-gondolat nyilvánult meg. Csak bizonyos ritka alkalmakkor fordult elő, hogy éjszaka is közös imádságra gyűltek össze az ókor keresztényei. Mindenekelőtt az egyházi év csúcspontja volt ez, a húsvét éjjeli vigília. Később a nagy vértanúk ünneplésével kapcsolatban is előfordult.

**Majd az aszkéták, azután a szerzetesekből álló közösségek az eddig magánimáként végzett három napközi imaórát istentiszteleti összejövetelen együtt tartották, ugyanígy az éjszakai imádkozást is.**

A szerzetesi imaórák rendszerét a székeségyházak, majd részben a plébánia-templomok is átvették. Sőt, a híveket is biztatták, hogy ezeken vegyenek részt, különösen nagyobb idején.

A lelkes zsolnározási kedv nyomán az officiumok túlsúlyát a zsolnárok kepeztek. Keleten Szent Efrém, nyugaton Szent Ambrus költészetének köszönhető a **himnuszok fölvirágzása**. A hórák himnuszainak érdeme, hogy az órák üdvösségtörténeti mondanivalóját és szoteriológiai értelmezésének szimbolikáját továbbadták a századoknak. Pl. a Nona imaórája Jézus halálának ideje. Itt szerepel a Nona himnuszában a szent halál (*moris sacra*) és gyümölcse, az örök dicsőség (*perennis gloria*).

**Új elem is került az imaórákba: a szentírási olvasmány.** Nyugaton a szerzetesi hatás következtében az eddigi magán olvasás „lectio continua”-ként, vagyis mint folyamatos olvasás nyer bebocsátást valamennyi hórába. Keleten egyrészt csak válogatott részek kerülnek be, másrészt pedig csak az ünnepi officiumban használják, a köznapi zsolnározma (*ferialis officium*) továbbra is olvasmány nélkül marad.

**A 4. században kerül a zsolnázmába az egyetemes könyörgések imádkozása is.** Különösen az esti imaóra csendül ki ebben a hálálkodó könyörgésben, fohász-kodásban.

**A 4-5. század folyamán bővül — ismét szerzetesi hatásra — az officium két imaórával, a Prima-val, mint a napkezdés órájával és a Completorium-mal, a nap befejezésének, a lepihenésnek imaórájával.**

**A 6. században kezd kötelezővé válni a zsolnározma végzése.**

**Az ezredév után keletkezett a „breviarium” (= rövid összefoglalás).** Eddig ugyanis a zsolnározma végzésénél — akárcsak a szentmise esetében — különféle könyveket használtak: a zsolnároskönyvet (*psalterium*), a himnuszok könyvét

Felső részből hiányzó szöveg:

"(hymnarium), a karversek könyvét (antiphonale), az olvasmányok könyvét (lectionarium), a martýrologiumot, a homiliariumot, stb. Ezeket most egyetlen könyvbe gyűjtötték."

gyűjtötték.

A Tridentinum a „Breviarium Romanum”-ot adja ki. Ez a név is jelzi, hogy központi kiadású és az egész világegyház számára egységes zsolozsmáskönyvről van szó.

„Az Egyház imája ez, századok lelkiisége állította össze. Benne van az imának egész teológiája: Isten-dicséret, hálaadás, könyörgés.” (Miklós házy A.)

## 2. Az új zsolozsmáskönyv létrejötte

A trienti zsinat a zsolozsmáskönyv megújításának és kiadásának gondját az Apostoli Székre bízta. Így Szent V. Pius pápa tette közzé 1568-ban a Breviarium Romanumot, mely a kánoni imádság akkortájt már veszendőbe ment egyöntetűségi biztosítókát egyes pápák a breviáriumban, az első jelentős reformot mégis csak Szent X. Pius pápa új breviáriuma jelentette 1911-ben. Fölújította az ősi szokást, hogy hetenkint mondják el a 150 zsoltárt; a szentek ünnepeinek elburjánzásával szemben a vasárnapi zsolozsmát törölkedett az azt megillető helyére állítani.

A reformot folytatta XII. Pius pápa, aki a zsolotárak „Vulgata” fordítása helyett a Pápai Szentírásstudományi Intézet által készített fordítást is engedélyezte a jobb értetőségre érdekében. A breviárium további reformjának intzésére 1947-ben külön bizottságot állított fel. Ebben az ügyben megkérdeték a világegyház püspökeit, és 1955-ben megjelent a rubrikákat egyszerűsítő „Határozat”; ezt is tovább fejlesztette XXIII. János pápa az 1960-as rubrikakódexszel. A zsolozsma alapvetőbb reformjára azonban nem került sor, mert a pápa érezte, hogy az egész liturgia alapelveinek megújításával is kell foglalkozni. Ezt a munkát végezte el szakszerűen és lelkiismeretesen az időközben összehívott II. Vatikáni egyetemes zsinat. A Liturgikus Konstitúciónak a zsolozsmáról szóló fejezete a hagyományos értékeket kívánta átmenteni, és ugyanakkor a zsolozsmát valóban a papság és a hívők lelkiéletének forrásává, táplálójává kívánta tenni.

A Liturgikus Konstitúciónak a zsolozsmára vonatkozó kívánságait egy szakemberekből alakított külön bizottság tanulmányozta és dolgozta bele az új zsolozsmáskönyvbe. A készülő zsolozsmához nagyon sok szakértő véleményét is kikérték, és kísérleti szövegeit maga az 1967-es szinódus is jónak találta.

VI. Pál pápa jóváhagyja és közzéteszi az új zsolozsmáskönyvet. (Officium divinum) ex decreto Sacrosancti Oecumenici Concilii Vaticani II. Instauratum auctoritate Pauli Pp VI promulgatum, Liturgia Horarum iuxta ritum Romanum, 4 vol. (1971-72.)

\* \* \*

Magyar Püspöki Kar még 1971 decemberében elhatározta az új zsolozsmáskönyv lefordítását. A munka irányítását az Országos Liturgikus Tanácsra bízta. A zsolotárak imádságos, költői és énekelhető fordítását pályázat kiírásával kívánta

biztosítani a Püspöki Kar. Kézirat gyanánt jelent meg 1976-ban az „**Ideiglenes Zsolozsmáskönyv**” a latin nyelvű Liturgia Horarum alapján. Az előszó szerint a Püspöki Kar engedélyt ad arra, hogy a teljes magyar nyelvű zsolozsmáskönyv kiadásaig ezt lehessen használni. „Ennek alapján egész évben a köznapokon és emléknapokon az évközi ferális (köznapi) officiumot, vasárnapokon az évközi vasárnapi zsolozsmát lehet végezni; ünnepeken és főünnepeken pedig a megfelelő közös részek vehetők.”

Ebből a kötetből hivatalosan engedélyezett szemelvényes válogatást is adtak ki „**Kis Zsolozsma**” címen (Reggeli dicséret, Napközi imaóra, Vécsernye, Kompletorium — egy hétre — Bécs, 1977. Az Opus Mystici Corporis kiadása).

1991-92-ben jelent meg a **teljes magyar nyelvű zsolozsma** hivatalos kiadása négy kötetben:

I. kötet: Advent, Karácsonyi idő

III. kötet: Évközi idő (I-XVII. hét)

II. kötet: Nagyböjt. Húsvéti Szent Háromnap. Húsvéti idő

IV. kötet: Évközi idő (XVIII-XXXIV. hét)

Hivatalos teljes címe: A II. Vatikáni egyetemes szent zsinat határozata szerint megújított és VI. Pál pápa tekintélyével kihirdetett **Szent Zsolozsma. Az Imáorák liturgiája** (Liturgia Horarum) a római szertartás szerint.

A nyomdai szedés Budapesten, a nyomás és kötés Padovában történt.

A kötetek elején található:

A Magyar Katolikus Püspöki Kar határozata és az Isteniszteleti és Szentségi Kongregáció dekrétuma. A liturgikus napok táblázata; az egyházi év mozgó ünnepeinek táblázata; a magyar naptárral bővített Általános római naptár. — Az I. kötet tartalmazza még VI. Pál pápa Laudis canticum kezdetű apostoli rendelkezését, és az Általános Rendelkezéseket az Imáorák Liturgiájáról.

Az egyes kötetek beosztása:

Időszaki rész

Általános rész

A négy hétre elosztott zsololtáros rész

A szentekről szóló saját rész

A szentekről szóló közös rész

Zsolozsma a megholtakért

Függelék. Mutatók.

A III. kötet két alkalommal kerül sorra: az I. kötet után Urukunk keresztelkedésének ünnepét követően az évközi idő I. hetével hamvazószerdáig, majd a II. kötet után pünkösöd ünnepét követően.

1993-ban jelent meg hivatalos kiadásban Zsolozsmáskönyv címen az Imáorák liturgiája a római szertartás szerint az Olvasmányos imaóra kivételével egy kötetben (1966 oldalon). Függeléként az énekelt zsolozsma dallamait is közli.

## C) AZ ÚJ ZSOLOZSMA ALAPELVEI, SZERKEZETE, VÉGZÉSI MÓDJAI

a) A Liturgikus Konstitúció kívánsága szerint az új zsolozsma számol a mai élet-körülményekkel, elsősorban a papság megnövekedett apostoli munkájával. Természetesen a papságon és szerzeteseken kívül imádságos könyvül szolgál Isten egész népe számára. Már emiatt is bizonyos pluralizmust, a végzési lehetőségek többféle módját engedi meg.

b) Minthogy a zsolozsma a nap megszentelése, úgy kellett átdolgozni, hogy körünk embere életkörülményeinek valóban megfeleljen. A Prima imaórája végleg elmarad. A reggeli imaóra a Laudes (Reggeli dicséret), az esti pedig a Veesemye (Esti dicséret). E kettő a zsolozsma két alappillére, sarokköve. A Laudes a dicséret, a természet és a fény reggeli megújulásának, valamint Krisztus föltámadásának gondolata köré épül. Az új nap új lehetőségeinek, mint isteni ajándéknak öröme jellemzi.

A Veesemye a befejezett munkanap, a leszálló alkonyat, a pihenést igénylő test és lélek gondolatában áll. Jellemzi az alkonyodó vagy hanyatló élet hangulata.

Az Olvasmányos imaóra (a volt Matutinum) megőrizheti ugyan éjszakai jellegét, mégis a nap bármely órájában végezhető, és elsősorban lelkiolvasmány jellege van. Valamikor a Matutinum (hajnali ima) vagy Vigilia (virrasztó imádság) nevet viselte. Nem egy szerzetesrend ma is éjjel vagy kora hajnalban imádkozza. — A himnusszal és három zsoltárral kezdődő imaóra végére olvasmányok kerültek: egy a Szentírásból, és egy másik valamely régebbi vagy újabb „klasszikus” egyházi szerzőtől. Ennek megfelelően Olvasmányos imaóra (Officium lectionis) a neve. Világi hívő számára lelkiolvasmány is lehet.

A „kis órák” (Tertia, Sexta, Nona, vagyis a délelőtti, déli, délutáni imaóra) közül most csak az egyik kötelező, mint Napközi imaóra. Kontemplatív szerzetesrendekben mindháromat kell imádkozni.

A Kompletórium (Befejező imaóra), mint záróima, a lefekvés előtti személyesebb jellegű esti imaként maradt meg. Szövege a hét napjai szerint változik, de minden héten visszatérően azonos. A nyugalmas pihenés és „Isten szárnya árnyékában” talált biztonság vágya és kérése található benne.

c) Az új Imáórák liturgiája valóban a lelkiesség forrása és a személyes imádság táplálója kell legyen, ezért az új zsolozsmáskönyvben az imádság mennyisége, a napi szolgálat terhe csökkent, a szövegek változatossága viszont megnövekedett. Több segítséget talál az imádkozó a zsolozsma elmélkedőbb, személyesebb jellegű végzéséhez. Ez azért is fontos, mert (Szunyogh X. F. szavaival) a breviáriumba is alkalmazhatók az öreg Simeonnak Jézusra utaló szavai: „sokak romlására és sokak feltámadására lesz” (Lk 2,34) (ruina, resurrectio).

d) A zsinat rendelkezése szerint a zsolotárak egyhetes beosztása a jövőben négy hétre oszlik. Néhány nehezebben érthető zsolotár kimaradt, viszont új gazdagodást jelentenek az ó- és újszövetségi kantikumok.

A Matutinum három noktumnusának kilenc zsoltárából egy noktunus maradt három zsoltárral. A Laudés és Vesperás öt zsoltárából ugyancsak három maradt; a Napközi imaórában is három zsoltár van, a Befejező imaórában egy vagy két zsoltár áll.

e) Isten igéje a szentírási olvasmányokban az eddiginél bővebb és tudatosabb változtatásban áll rendelkezésre, és tekintetbe veszi a mise olvasmányrendjét.

f) Az egyházatyák és egyházi írók művei is gondosabb válogatásban találhatóak meg az új zsolozsmáskönyvben; sőt, egy szabadválasztású olvasmányrendet is tartalmaz.

g) A szentek életrajzi összeállításában a történeti hűség döntő szempont lett. Ugyancsak törekedtek az összeállítók arra, hogy a szentek arculatának a ma egyháza számára fontos vonásai domborodjanak ki.

h) A Laudés a napot Istennek szentelő fohászokdással bővült, a Vecsemye pedig közbenjáró fohászokkal, a mise egyetemes könyörgéseinek mintájára. Ugyancsak ebben a két fontos imaórában kapott helyet a Miatyánk közös imádkozása.

Az új zsolozsmáskönyv megkívánja, hogy a Szentírás iránti eleven és bensőséges érzék a hívekben újraéledjen, és így a zsolozsma valóban a keresztény imaélet forrása legyen. A zsoltárok imádkozását — ami az évszázadok során elhalványult — a hívők közössége ismét magáévá kell tegye, a papság pedig alkalmas katekézissel segítse ebben a híveket.

Az Egyház hivatalos imája és a személyes ima nincsenek egymással ellentétben, sőt köztük a szálaknak a jövőben erősödniük kell. Fontos, hogy a zsolozsmázás minél inkább személyes imádsággá is váljék.

## A ZSOLOZSMA (LITURGIA HORARUM) SZERKEZETE

OLVASMÁ- NYOS IMAÓRA (Officium lectionis) <i>Napközben bármikor</i>	REGGELI DICSÉRET (Laudes)  <i>Reggeli ima</i>	NAPKÖZI IMAÓRA (Tertia, Sexta, Nona)  <i>Napközben</i>	VECSERNYE v. ESTI DICSÉRET (Vesperas)  <i>Esti ima</i>	BEFEJEZŐ IMAÓRA (Completori- um)  <i>Lefekvés előtt</i>
Imádságra: hívás vagy Kezdővers (1)		Kezdővers	Kezdővers	Kezdővers
Himnusz	Himnusz	Himnusz	Himnusz	Himnusz
3 zsoltár-(rész) antifónákkal	2 zsoltár, 1 ŐSZ-i kantikum antifónákkal	3 zsoltár-(rész) antifónákkal	2 zsoltár, 1 ŐSZ-i kantikum antifónákkal	1 v. 2 zsoltár antifónákkal
Szentírási olvasmány Válaszos ének Patrisztikai olvasmány Válaszos ének	Rövid olvasmány	Rövid olvasmány	Rövid olvasmány	Rövid olvasmány
„Te Deum” (vasárnapokon, főünnepeken és ünnepeken)	„Benedictus” (evangéliumi kantikum) antifónával		„Magnificat” (evangéliumi kantikum) antifónával	„Nunc dimittis” (evangéliumi kantikum) antifónával
	Fohászok Miatyánk		Fohászok Miatyánk	
Könyörgés	Könyörgés	Könyörgés	Könyörgés	Könyörgés
Elbocsátás	Elbocsátás	Elbocsátás	Elbocsátás	Elbocsátás
				Mária-anti- fóna

(1) A Liturgia Horarumot lehet az Olvasmányos imaórával vagy a Reggeli dicsérettel kezdeni. Bármelyikkel kezdjük, az Imádságra hívás előzi meg, a másik imaóra előtt a Kezdőverset imádkozzuk.

## D) ÁLTALÁNOS RENDELKEZÉSEK AZ IMAÓRÁK LITURGIÁJÁRÓL

(*Institutio Generalis de Liturgia Horarum*)

Az Isteniszteleti Kongregáció 1971. február 2-án adta ki a zsolozsmára vonatkozó Általános Rendelkeztéseket; még az új breviárium megjelenése előtt, hogy annak szellemét, szerkezetét, lelki értékeit előre is megismertesse.

Az Általános Rendelkeztések a Zsolozsmáról (ÁRZS) öt fejezetből áll:

- I. Az Imaórák liturgiájának, vagyis a Szent Zsolozsmának jelentősége az Egyház életében.

II. A nap megszentelése, vagyis az egyes liturgikus imaórák

III. A liturgikus imaórák egyes elemei

IV. A zsolozsma az év folyamán

V. A közös zsolozsmázás rendje

### 1. Az Imaórák liturgiájának, azaz a Szent Zsolozsmának jelentősége az Egyház életében (ÁRZS 1-33)

1. Krisztus imádsága
2. Az Egyház imádsága
3. Az Imaórák liturgiája, a zsolozsma
4. A zsolozsma végzői
  - a) a közösen végzett zsolozsma
  - b) a zsolozsma kötelezettsége
  - c) a zsolozsma felépítése

Isten népének hivatalos és közösségi imádsága az Egyház elsődleges feladatai közé tartozik. Már az Apostolok Cselekedetei is tanúsítja, hogy a keresztény közösségek egy szívvel-lélekkel imádkoztak. Az idők folyamán kialakultak bizonyos időponatok a közösségi imára: elsősorban reggel és este, de a nap többi szakát is imával szentelték meg (ApCsel 10,9; 3,1; 16,25). Ezek a közös imák idővel sajátos formát vettek fel, az imádság mellett olvasmányok is helyet kaptak. A zsolozsma így elsősorban a dicséret és könyörgés imája lett, mégpedig az **Egyház imája Krisztussal és Krisztushoz.**

#### 1. 1. Krisztus imádsága (Az Atyához imádkozó Krisztus)

Amikor Krisztus magára vette az emberi természetet, akkor a földön felcsendítette azt a himnuszot, amely a mennyei hazában öröktől fogva zeng. Szívében emberi hangon csendül fel az imádás, az engesztelés és közbenjárás, melyet mint a nagy Közvetítő és az új emberiség fejedelme intéz az Atyához az emberiség nevében és az emberiségért.

Az evangéliumok gyakran beszélnek az imádkozó Jézusról; egész földi életét átjárja az ima.

### 1. 2. Az Egyház imádsága (Az ima parancsa)

Amit Jézus maga tett, azt nekünk is parancsban hagyta meg: Imádkozzatok... kérjétek... így imádkozzatok: Mi Atyánk...

Az apostolok leveleiben is állandó felszólításokat találunk az imádságra.

Az ember az imában ismeri el elsősorban Istent Teremtőjének, Urának. Imáját azonban kell, hogy az egyetlen közvevítőnek, Krisztusnak imájával egyesítse, mert csak általa van utunk az Atyához.

Még szorosabb kötelékben él Krisztus azokkal, akiket az újjászületés szentsége által Testének, az Egyháznak tagjaivá tesz. Krisztus a Fő, kiírasztja Lelkét, egész gazdagságát Testének tagjaira. Papságában az Egyház egész Teste részesedik és a keresztségben a Szentlélek konszekrációjánál bennünket Isten templomává és papjaivá; így leszünk képesek Krisztus érdemeiből és adományával az Újszövetség istentiszteletére.

A keresztyén imádság minden méltósága tehát abban gyökeredzik, hogy részesedés Krisztus imájában, abban az imában, melyet Ő a földön elkezdett, és Egyházában most az egész emberi nem javára folytat.

*(A Szentlélek tevékenysége)*

Az imádkozó Egyház egységét a Szentlélek hozza létre, aki ugyanaz Krisztusban, az Egyházban és az egyes megkereszteltekben. Benne szólíthatjuk Istent Atyánknak. Nincs keresztyén ima a Szentlélek működése nélkül.

*(Az imádság közösségi jellege)*

Az imádkozás parancsa nem valami külső előírás, hanem az Egyház belső mivoltához tartozik. Az Egyház egysége éppen az imádságban mutatkozik meg (ApCsel 1,14; 4,32). Bár a magánima is fontos és Krisztus által a Szentlélekben történik, a közösségi imának mégis sajátos méltósága van, ahogy Krisztus is mondja: „Ahol ketten vagy hárman összejönnek az én nevémben, ott vagyok közöttük.” (Mt 18,20)

### 1. 3. Az Imaórák liturgiája, a zsolozsma (Az idő megszentelése)

Krisztus parancsának: szünet nélkül imádkozzatok... nemcsak az eukarisztia ünneplésével, hanem zsolozsmával is eleget teszünk, ami az ősi hagyomány szerint az idő megszentelése. Az idő és az emberi munkásság: ezért a megújított zsolozsmát lehetőleg a megfelelő időben kell végezni.

*(Kapcsolat az eukarisztia és a zsolozsma között)*

Az eukarisztia ünneplése a keresztyén élet középpontja és csúcsa. Ezt tágtíja ki dicséretben és hálaadásban megkönyörgésben a zsolozsma. Ugyanakkor azonban elő is készít az eukarisztia ünneplésére a hit, remény, szeretet és áldozatos lelkiület felszításával.

(*Krisztus a zsolozsmában papi tisztiét gyakorolja*)  
 Krisztus nemcsak az eukarisztiában van jelen és viszi végbe napi művét, hanem a zsolozsmában is; jelen van az összegyűlt közösségben, Isten igéjében, az Egyház könyörgéseiben.

(*Az emberek megszentelése*)  
 Az Imaórák liturgiája szent dialógust, mintegy szent cserét létesít Isten és ember között, Isten szól ott igéjében, népe pedig válaszol énekekben és imában. Ezért rendkívül fontos az Isten igéjének szerepe a zsolozsmában.

(*Egységben az égi Egyházzal, Isten dicséretre*)  
 A zsolozsmában az Egyház a dicséret áldozatát mutatja be Istennek a résztvevők által. A Jegyesnek hangja ez, amellyel Völegényéhez beszél. Még inkább Krisztusnak az imádsága, melyet mintegy a maga testével együtt küld az Atyához. Ez az istendicséret a mennyei liturgiába is bekapcsol, amely a Bárány trónja előtt hangzik éjjel és nappal. A zsolozsma végzésében a hitünk is kifejezésre jut, hogy várjuk földi életünk után azt, hogy részünk lesz a száznál-színre történő istendicsőítésben és az abból ránk áradó boldogságban is.

(*Kérés és közbenjárás*)  
 Az istendicsőítésen kívül az Egyház a zsolozsmában az összes keresztény, sőt minden ember kéréseit az Atyához terjeszti Krisztuson keresztül. Ezért a zsolozsma is lelkipásztori cselekedet. Nem véletlen, hogy különösen is hivatottak a zsolozsma végzésére a püspökök és papok, akik mintegy hivatalból imádkoznak népükért és Isten egész népéért. Ugyanígy más segédkezők és a szerzetesek is.

(*A lelkipásztori munka csúcsa és forrása*)  
 Akik tehát a zsolozsmát végzik, az Úr népét titokzatos apostoli termékenységgel gazdagítják. Az istendicséretre egybegyűlt közösség az Egyház misztériumának is szemléletes kifejezője.

A zsolozsma olvasmányai és könyörgései ugyanakkor a keresztény élet forrásait is megnyitják. Isten igéjének és a szentek szavainak asztaláról táplálkozunk, erősödik a lelünk.

(*A lelkiélet igazodjék a szavakhoz*)  
 Kell, hogy a zsolozsma a keresztény lelkiélet forrása, az apostoli buzgóság táplálója legyen, ezért méltón, figyelmesen és áhítattal kell végezni és bensőnket az járja át, amit ajkunk mond.

#### 1. 4. A Szent Zsolozsma ünneplői, bemutatói

##### a) A közös zsolozsma

A szent zsolozsma — akárcsak a többi liturgikus cselekmény is — nem magános cselekmény, hanem az egész Egyházra tartozik és azt teszi nyilvánvalóvá. Ez akkor mutatkozik meg a legvilágosabban, ha a püspök papjaitól és a segédkezőktől körülvéve a helyi gyülekezettel végzi azt. Ezt nagyon tanácsolja az Egyház. De ha a

A felső sorból hiányzó szöveg:

"püspök nem is lenne jelen, akkor is -amennyiben csak lehetséges - a népet be kell kapcsolni a zsolozsmába (még a kanonok zsolozsmájába is). A plébániákon is a főbb imaórákat lehetőleg közösségben kellene végezni.

A részvételre - különösen vasár- és ünnepnapokon - a híveket buzdítani kell és fel kell készíteni."

is a főbb imaórákat lehetőleg közösségben kellene végezni. A részvételre — különösen vasár- és ünnepnapokon — a híveket buzdítani kell és fel kell készíteni.

A zsolozsmázó szerzetesi és papi közösségek sajátosan is az imádkozó Egyházat jelentik meg, és a Titokzatos Test építésén dolgoznak ezzel is. Ezért is ajánlja az ÁRZS (25. p.) a papi összejöveteleken (koronák, lelkiyakorlatok, továbbképzők alkalmával) legalább egy imaóra közös végzését.

A tökéletes életre törekvő közösségekben is — ha nem is lennének kötelezve a zsolozsmára — tanácsos, hogy a zsolozsmát vagy annak egy részét közösen végezzék. Az Egyház a világi híveket is felszólítja a zsolozsma bizonyos részeinek végzésére, bárhol is legyenek együtt. Az is nagyon szép, ha a család, mint az Egyház kis szentélye, az Egyházzal való közösség kifejezésére a zsolozsma bizonyos részeit együtt végzi.

#### b) A zsolozsma végzésének kötelezettsége

Az Egyház nagyobb rendekben lévő szolgáit arra rendeli, hogy az egész közösség nevében és állandó jelleggel folytatódjék Krisztus imája az Egyházban. Ezért a zsolozsma akkor is köteleességük, ha a nép jelenléte nélkül, magánúton végzik.

A püspök első legyen az Egyházban az imádkozók között, hisz sajátosan Krisztus személyét képviseli és nyájának főpapja. Ugyancsak a papok is, akik a rábízottakért és az egész világot ne mulasszák el Istent kérlelni. Mindezek a zsolozsmában megtalálják nemcsak személyes lelkiéletük forrását és táplálékát, hanem a lelkipásztori munkásságra is buzdítást kapnak onnét.

A püspökök, papok és a nagyobb rendekben szolgálattevők (ministri sacri: diakónusok) mindennap végezzék az Egyház rájuk bízott imáját a maga teljességében, lehetőleg a megfelelő időpontban. (ÁRZS 29) (ld. 219. o.)

Különlegesen fontosnak tartják azokat az imaórákat, amelyek a zsolozsmának mintegy sarkpontjai: a reggeli Laudes és az esti Vecsernye. Ezeket csak súlyos okból hagyhatják el (gravi de causa). (ÁRZS 29)

Az Olvasmányos imaóra (edőig Matutinum) végzésében is legyenek hűségesek; ebben különösen is Isten ígéjével töltekeznek.

Mínél inkább törekszenek a nap megszentelésére, annál inkább szívügyük lesz a Napközi imaórának és a lefekvés előtti Kompletóriumnak elimádkozása.

Nagyon illendő, hogy állandó diakónusok is végezzék el a zsolozsmának legalább egy részét, ahogy azt a Püspöki Kar számukra előírja.

A székesegyházi káptalanok a zsolozsma azon részét végezzék kórusban, amelyet az általános vagy részleges jog számukra előír.

A szerzetesi közösségek, amelyek zsolozsma végzésére vannak kötelezve, részleges törvényeik szerint járjanak el.

A zsolozsmára nem kötelezett szerzetesi közösségek is törekedjenek a zsolozsma bizonyos részeit elvégezni. Ez a buzdítás szól a világi híveknek is.

### c) A zsolozsma felépítése

Alapvető elemek: himnusz, zsolttárok, hosszabb vagy rövidebb olvasmány, könyörgések. Mind a közösségi, mind a magánosan végzett zsolozsma párbeszéd Isten és az ember között. A közösségben végzett zsolozsma azonban jobban kifejezésre juttatja annak igazi természetét, előmozdítja a bekapcsolódását. Ezért, amikor csak lehetőség van a hívőkkel végzett és őket bekapcsoló közösségi zsolozsmára, azt előnyben kell részesíteni a magános és mintegy privát zsolozsmával szemben. Nagyon helyes továbbá a közös végzésben az arra való részeket énekelni.

## 2. A nap megszentelése vagyis az egyes liturgikus imaórák (ÁRZS 34-99)

1. Az egész zsolozsma bevezetése
2. Reggeli és esti dicséret
3. Az Olvasmányos imaóra
4. A vigíliák
5. A Délelőtti, Déli és Délutáni, vagyis a Napközi imaóra
6. A Befejező imaóra
7. Az imaórák összekapcsolása a szentmisével vagy egymással

### 2. 1. Az egész zsolozsma bevezetése

A zsolozsmát rendszerint az Imádságra hívás (Invitatorium) vezeti be. Ez a Nyisd meg, Úram, ajkamat... versből és a 94. zsolttárból áll (az utóbbi helyett a 99., 66. és 23. is vehető). Az Invitatoriumot az antifónával vesszük, melyet szakaszonként megismétlünk. Az antifóna szövege olyan, mint a szentmisében az Introitus, a bevonulási ének: megadja a nap, az ünnep, az időszak tartalmát, hangulatát.

Pl. Adventben: Urunkat, közelgő királyunkat, jöjjetek, imádjuk! Karácsonykor: Krisztus megszületett, jöjjetek... Húsvétkor: Valóban feltámadt az Úr, alleluja! Pünkösdkor: Az Úr Lelke betölti a földkerekséget... Mindenszentekkor: Urunkat, aki megdicsőül szentjeiben... Hatottak napján: A királyt, akinek minden él...

Az Imádságra hívás helye a napi zsolozsma legelején van, tehát vagy a Reggeli dicséret vagy az Olvasmányos imaóra előtt, aszerint, hogy melyik imaórával kezdjük a napot.

### 2. 2. A Laudes és Vecsernye a Reggeli és Esti dicséret

Az egész Egyház hagyománya szerint ezek a mindennapi zsolozsmának mintegy a sarkai.

A Laudes reggeli dicséret, mely az igaz Világosságnak, a feltámadt Krisztusnak emlékét idézi fel.

A Vecsernye az esteledő napon hálaadás a megváltás kegyelméért. Estéli áldozat, amelyben a soha le nem nyugvó Naphoz, Krisztushoz fordulunk.

Ezt a két imaórát különösen is nagyra kell értékelni; közösségben kell végezni és a világiaknak is ajánlani kell a részvételt, illetve a magánúton való imádkozásokat.

A Laudes és Vecsernye „Istenem, jöjj segítségemre...” verssel kezdődik, majd himnusz következik és a zsolttárok. A Laudesben egy reggeli zsolttár után következnek kántikum az Ószövetségből, majd egy dicsérő zsolttár.

A Vecsernye két zsolttárból és egy újszövetségi kantikumból áll. Ezek után következik az olvasmány: általában rövid olvasmány, de a néppel együttvégzés esetén hosszabb is lehet, amelyet homília követhet, illetve szent csend. Az Isten igéjére válaszos ének következik, majd Zakariás éneke („Aldott az Úr...”) a Laudesben, illetve Szűz Mária hálaéneke („Magasztalja lelkem...”) a Vecsernyében, melyek a megváltás dicsőítését és hálát fejeznek ki.

Ezután következnek bizonyos imák, illetve könyörgések (az egyetemes könyörgésekhez hasonlóan): a Laudesben a napot és a munkát az Úrnak szentelő fohászok, a Vecsernyében pedig közbenjáró fohászok.

Majd a közösen mondott vagy énekelte Miatyánkot zárókönyörgés követi. Ezután a pap vagy a diakónus áldást ad és elbocsátja a népet, vagy azok hiányában a vezető e szavakkal zárja: „Az Úr áldjon meg minket, védelmezzen minden rossztól és vezessen el az örök életre.” „Amen.”

### 2. 3. Az Olvasmányos imaóra

Ennek az imaórának fő célja, hogy az Isten igéjét és a lelkiélet mestereinek írásait nyújtsa Isten népének lelki táplálékul. Mivel pedig a Szentírás olvasását imának kell kísérmie, az Olvasmányos imaórában is vannak zsolttárok, van himnusz és könyörgés.

A Liturgikus Konstitúció intézkedése az volt, hogy a Matutinumot — bár a kórusban meg kell tartani éjszakai istendicséretként — át kell alakítani úgy, hogy a nap bármely órájában alkalmas legyen imádkozásra. Ezért kevesebb zsolttárból és hosszabb olvasmányokból álljon.

Dicséretesen tesznek tehát, akik akár éjszaka, akár kora reggel végezve, megőrzik éjszakai imaóra jellegét. De anticipálható is ez az imaóra az előző nap Vecsernyéjének elvégzése után. (ÁRZS 59)

A bevezető himnusz után három zsolttár következik, majd átvezető verssel az olvasmányok. Kétféle olvasmány van: a Szentírásból az egyik, az egyháztatyák műveiből vagy a lelkiélet mestereitől (szentek életéből) a másik. Mindegyik olvasmány után van Responsorium.

A második olvasmányt követő válaszos énekre „Téged Isten dicséretünk” követezik vasár- és ünnepnapokon (kivéve a nagyobb ünnepnapokat), főünnepeken és ünnepeken. Végül könyörgéssel zárul.

### 2. 4. A vigíliák

A húsvéti vigíliát úgy kell ünnepelni, ahogy az a liturgikus könyvekben adva van. Egyes templomokban a nagyobb ünnepeket szintén vigíliával ünnepelelték, elsősor-

ban a karácsonyt és a pünkösödöt. Ezen a téren meg kell tartani a saját hagyományokat. Ha máshol is akarnak ilyen szervezni, az igeliturgiákra vonatkozó előírásokat kell szem előtt tartani.

Az egyházatyák gyakran buzdítanak — különösen a szemlélődő életformában élőket — az éjszakai virrasztásra. Dicsérendők mindazok, akik ezt az éjszakai imaórát valóra is váltják annak éjszakai végzésével.

Az új szolozsmában az Olvasmányos imaóra ünnepeken és hétköznapokon egyforma hosszúságú. Akik viszont hagyományos módon bővebben akarják végezni akár a vasárnapi, akár más ünnep előtti szolozsmát, hosszabb vigíliás ünneplést, a következő módon járjanak el: az olvasmányok után (a Te Deum előtt) vegyenek kantikumokat a függelékéből és válasszanak evangéliumot, amelyhez homília is csatolható, ezután következik a Te Deum és a könyörgés.

## 2. 5. A Délelőtti, Déli és Délutáni, vagyis Napközi imaóra

Ósi hagyomány a napnak bizonyos szakaszait imával megszentelni. Keleten és Nyugaton egyaránt a Délelőtti, Déli és Délutáni (Tertia, Sexta, Nona) imaórák fejlődtek ki, mert ezekhez kapcsolódott Krisztus szenvedésének egy-egy eseménye. A II. Vatikáni Zsinat úgy döntött, hogy kórusban ezek az imaórák maradjanak meg. Ugyancsak tartásuk meg ezeket a szemlélődő életet élők.

A kóruson kívül a három közül egyet kell elvégezni, azt, amelyik az ima idejének éppen megfelel. Az új szolozsma úgy van összeállítva, hogy azok számára is használható legyen, akik a hagyományos imaórákat tartani akarják, és azok számára is, akik csak egy napközi imaórát tudnak végezni.

Ennek az imaórának menete: bevezető vers, megfelelő himnusz, zsolttárok, rövid olvasmány, vers, könyörgés. A himnuszt a napszaknak megfelelően kell választani. Kétféle zsolttár-elrendezés létezik: a soros (currrens) és a kiegészítő (complementaris) zsolttárok. Aki egy imaórát mond, a soros, folyamatos zsolttárokat vesz, aki többet, a kiegészítő zsolttárok közül vesz. A Napközi imaóra is három zsolttárból (vagy zsolttárrészből) áll. A kiegészítő zsolttárok az ún. graduális zsolttárból kerülnek ki és szintén hátranként kell venni azokat.

## 2. 6. Befejező imaóra (Kompletorium)

A nap utolsó, lefékvés előtti imaórája (éjfél után is mondható). Szerkezete: bevezető vers, melyet dicséretesen lelkiismeretvizsgálat követ (közösségben csendben, vagy beleillesztve a Misekönyv bűnbánati rítusát), himnusz, zsolttárok, rövid olvasmány, Simeon éneke („Bocsásd el...”), zárókönyörgés és valamelyik Mária-antifona (hűsvétkor a Regina coeli). A zsolttárokra vonatkozóan: szombat este a 4. és a 135., vasárnap este a 90., a többi napon választott, bizalmat ébresztő zsolttárok. A hétköznapiak is felcserélhetőek a vasárnapival, különösen, ha az imádkozó könyv nélkül akarja mondani azokat.

## 2. 7. Egyes imaóráknak a misével vagy egymással való összekapcsolása

Bizonyos esetekben a szentmise és egyes imaórák összekapcsolhatók, ha egymás után következnek; de *erről csak közösségi végzés esetén lehet szó.*

*Ha a Laudes közvetlenül a szentmise előtt van, akkor kezdhető a bevezető verssel és a himnusszal (különösen hétköznapokon), vagy az Introitus éneklésével (különösen ünnepnapokon) a mise bevezető részeinek elhagyásával. Azután következnek a Laudes zsolttárai; elhagyható a Kyrrie és egyszerűen folytatódik a mise a Glóriával, a könyörgéssel, stb. Az áldozási ének után kell venni a Benedictust az anti-fónával és az áldozás utáni könyörgést, majd az áldást és elbocsátást.*

*Ha Napközi imaórával esik egybe a mise, akkor kezdhető a bevezető verssel és himnusszal (különösen hétköznapokon), vagy az Introitus éneklésével (különösen ünnepnapokon), akár csak a Laudes esetében. Ugyanígy történik a Vecsernyével egybekapcsolt mise is, mint a Laudes esetében, csak az áldozási ének után a Magnificat következik. A vasár- és ünnepnapokon, valamint főünnepnek első Vecsernyéje azonban csak az aznapi mise után végezhető. Ha a Napközi imaóra vagy a Vecsernye követné a misét, ilyenkor a mise szokás szerint folyik az áldozás utáni könyörgés befejezéséig; akkor egyszerűen kezdik a zsolttárokat, majd a rövid olvasmány kihagyásával következik a könyörgés, elbocsátás, mint a misében, illetleg a Vecsernye esetében a zsolttárok után rögtön a Magnificat, majd Miatyánk nélkül a zárókönyörgés és az áldás.*

*Az Olvasmányos imaórát — karácsonyt kivéve — nem kapcsoljuk össze a misével. Ha egyes esetekben erre sor kerülne, akkor a második olvasmány után Glóriával, illetve könyörgéssel folytatódik a mise.*

*Ha az Olvasmányos imaórát rögtön egy másik imaóra követ (pl. Laudes), akkor a következő óra himnuszát lehet előre venni; az Olvasmányos imaóra végén elmarad a könyörgés és lezárás, valamint a következő imaóra bevezető verse.*

## 3. A liturgikus imaórák egyes elemei (ÁRZS 100-203)

### 3. 1. A zsolttárok kapcsolata a keresztyény imával

Az Egyház a zsolozsmában jeleltős mértékben használja az énekeket, amelyeket a Szentlélek sugalmazására az Ószövetségben írtak. Ezek nagyon alkalmasak, hogy az emberek szívét Istenhez emeljék, buggó érzelmeiket ébresszenek és a bajokban vígasztaljanak.

A zsolttárok azonban mégis csak ányékát jelzik az idők teljességének, amely Krisztusban teljesevésbe ment. Bár értéküket mindenki elismeri, sokan mégis nem kis nehézséget éreznek imádkozásukban. A Szentlélek segítségével mellett szükség van arra, hogy a zsolttárokat imádkozók alaposabb biblikus képzéssel jobban megértsék azokat.

Alapvetően fontos tudni, hogy a zsolttárok nem olvasmányok, nem tudatosan szerkesztett imádságok, hanem dicsérő énekek (a zsidóban: Tehillim, a görögben: pszalmói, azaz hangszer kíséretében előadott énekek). Valójában tehát az összes zsolttár bizonyos zenei jelleggel rendelkezik, és ez meghatározza előadásuk helyes

módját. Ezért, ha a zsoltárt ének nélkül veszik, sőt egyedül és csendben, akkor is szem előtt kell tartani ezt a zenei jellegét; nem annyira és nemcsak a szöveget adja értelmünk számára, hanem meg akarja indítani a zsoltározók és hallgatók szívét. Bölcsen tehát az zsoltároz, aki elmélkedve vesz a sorokat egymás után, készen mindig a feleletre, melyet a Szentlélek kíván tőle. A zsoltározás, bár Isten felsége iránt mély tiszteletet is igényel, mégis a lélek örömeiben kell, hogy végbemenjen.

A zsoltárok gyakran segítenek, hogy könnyebben és buzgóbban magasztaljuk Istent, vagy könyörögjünk hozzá elesettségünkben. A zsoltár szerzője azonban nem mindig Istenhez szól, hanem a népet tanítja Isten tetteit idézve a történelemben, vagy megszólaltatja a teremtt világot. Nem szabad elfeledni, hogy a zsoltárokkal néha egyszerűen Isten előtt éneklünk és nem hozzá szólunk.

Aki jól akar zsoltározni, szívét meg kell nyitnia és ki kell tárnia a zsoltár érzelmei előtt.

Először a zsoltár szöveg szerinti értelmét kell megismerni, majd keresni kell jelentését a hívók élete számára.

Aki a zsolozsma keretében zsoltározik, nem annyira a saját személyében teszi ezt, mint inkább Krisztus Teste nevében, sőt magának Krisztusnak személyében. Ha ezt szem előtt tartjuk, sok nehézség megszűnik abból, hogy más az egyéni érzés és hangulat, mint amit a zsoltár tükröz.

Aki az egyház nevében imádkozza a zsoltárokat, az kell, hogy keresse a zsoltárok teljes értelmét, különösen messiási értelmét, amely miatt az Egyház a zsoltárokat bevezette (ld. 31. o.). A messiási értelem csak az Újszövetségben lesz nyilvánvalóvá, ahogy Krisztus mondotta az apostoloknak: „Be kell teljessednie mindannak, amit Mózes törvényében, a prófétáknál és a zsoltárokból megjövendöltek rólam” (Lk 24,44).

A szentatyák az egész zsoltároskönyvet mint Krisztusról és az Egyháztól szóló jövendölést értelmezték: ebben az értelemben kerültek a zsoltárok a liturgiába is. Bár bizonyos magyarázatok mesterkéltnek látszanak, a szentatyák jogosan fedezték fel a liturgia zsoltáraiban az Atyához kiáltó Krisztust, a Fíthöz szóló Atyát, illetve az Egyház hangját. Ez az értelmezés a középkorban is divott, ezért a zsoltárok elé krisztológikus értelmezésre utaló feliratot tettek. A zsoltárok Krisztusra vonatkoztatása nemcsak a messiási zsoltárokra áll, hanem nagyszámú egyéb zsoltárra is kiterjeszhető, és az Egyház hagyománya e mellett szól, még ha ez a vonatkozás távolinak látszik is.

Az új zsolozsmában ünnepnapokon különösen törekedtek a zsoltárok krisztológikus szempontú összeválogatására.

### 3. 2. Az antifónákról és a zsoltárok imádkozását elősegítő más elemekről

A latin hagyományban három dolog segít különösen is a zsoltárok keresztény szellemében történő imádkozását: a zsoltár-cím, a zsoltár-könyörgés és különösen az antifónák.

Az új zsolozsmáskönyvben minden zsoltár előtt található cím, amely a zsoltár értelmére és a keresztény életben való szerepére utal. A zsoltár keresztény szellem-

ben történő imádkozását segíti még egy idézet az Újszövetségből vagy a szentatyáktól (zsoltár-mottó), ami szintén a zsoltárok előtt olvasható, és segít a Krisztusra beállított imában.

A zsoltárok utáni könyörgések a zsolozsmáskönyv kiegészítő kötetében (Supplementum) találhatóak meg és szabadon vehetők; a zsolttár elimádkozása után egy kis csend ajánlatos, majd következik a zsolttár ébresztette gondolatokat összefoglaló könyörgés.

A zsoltárok antifónái rámutatnak a zsolttár irodalmi jellegére, felhívják a figyelmet bizonyos kiemelkedő mondanivalóra, sajátos jellegzettséget adnak egy-egy zsoltárnak; sőt sokat segíthetnek a zsolttár előképi vagy ünnepi értelmezésében, és változatossá teszik azok imádkozását.

A zsolttárkönyv antifónái minden stófa után ismételhetők. Évközi idő hétköznapjain — ha nem énekelik a zsoltárokat — és megfelelőnek látszik, az újszövetségi zsolttár előtti idézet is vehető az antifóna helyett.

Ha a zsolttár hosszabb és részekre van osztva, akkor, mindegyik résznek van külön antifónája, de a zsolttár egybe is vehető az első antifónával.

Saját antifónái vannak a Laudesnek és a Vecsernyének a húsvéti szent háromnapon, húsvét és karácsony nyolcadában, advent, karácsony, nagyböjt és húsvét idejének vasárnapjain, a nagyhét feriaín, húsvéti időben és december 17-24. között. Asolemnitásokon minden imaórához saját antifónák vannak, illetve a többször kell venni azokat. Festumokon az Olvasmányos imaórához, Laudeshez és Vecsernyéhez vannak külön antifónák.

A Benedictus és a Magnificat antifónák A–B–C év szerint vasárnapokon külön jelezve:

II. k. 1900–1911. o.

III. k. (II–XVII. vasárnapok) 1806–1820. o.

IV. k. (XVIII–XXXIII. vasárnapok) 1824–1840. o.

A Benedictus és Magnificat antifónáját az ünnepről vagy az időszak részéről kell venni (Proprium de tempore), ennek hiányában a Zsolttáros rész soros napjáról; főünnepeken és ünnepeken a Saját részből, vagy ha ott nincs, a Közös részből; emléknapokon — ha nincs saját antifóna — vehető a Közös részből vagy a köznapról. Húsvéti időben minden antifónához alleluját kell hozzátenni.

### 3. 3. A zsolttározás módja

A zsolttárokat úgy kell imádkozni vagy énekelni, hogy azoknak íze, lelki vagy irodalmi sajátosságai minél jobban kifejezésre jussanak; tehát a zsolttározás mikéntje függ a zsolttár irodalmi műfajától, hosszúságától, latin vagy népnyelvű végzésétől, és attól, hogy egyedül, közösségben vagy a néppel végzik-e. Nem az elmondott zsolttár „mennyisége” volt a döntő az összeválogatásnál, hanem a változatosság és az egyes zsolttárok sajátos jellegének szem előtti tartása.

A zsolttárok énekelhetők vagy mondhatók egyvégtében (in directum) vagy váltakozva versenként, esetleg stófánként a két kórusrész által, vagy közbeékelve váltakozással, antifónákkal, esetleg a gyakorlat által jónak talált más módon.

A zsoltár elején mindig van antifóna, a végén Gloria Patri, mely az ószövetségi imának krisztológiai és szentháromsági értelmezést ad; majd az antifóna a végén megismételhető.

Hosszabb zsoltárok összefüggő részként vagy egyben is mondhatók megszakítás nélkül. Strófás beosztás is készíthető nényelven, mindegyik strófa után antifónát énekelve. Ilyenkor Gloria Patri csak a zsoltár végén van.

### 3. 4. A zsoltárok elosztásának szempontjai

A zsoltárok négyhetes ciklusra vannak elosztva. Néhány zsoltár teljesen kimarad, a hagyomány szerinti fontosabbak többször ismétlődnek; a Laudes, a Vecsernye és a Kompletorium az imaóra jellegének megfelelő zsoltárokat kapott. A Laudes és a Vecsernye esetében azt is szem előtt tartották, hogy mint a néppel inkább együtt végzett imaórák, könnyebb és érthetőbb zsoltárokat kapjanak. Vasárnapokon a zsoltárok a húsvéti misztériumra utalnak, péntekre bizonyos penitenciális zsoltárok is vannak válogatva.

A 77., 104.-és 105 zsoltárok az advent, karácsony, nagybőjt és húsvét idejére vannak fenntartva, mint az ószövetségi üdvösségtörténetnek az újszövetségit előjelező leírásai.

Kimarad az 57., 82. és 108. zsoltár, az ún. „átok-zsoltárok” közé tartozók. Más zsoltárokból is elmarad néhány vers (a kimaradó verseket a zsoltár elején jelzik), amelyek lélektanilag nehezebben lennének érthetők.

A 118. zsoltár a Napközi imaórában huszonkét alkalomra van elosztva eredeti beosztása szerint.

A négyes ciklust úgy osztották el, hogy mindig az első ciklussal kezdődjék advent I. vasárnapja, az évközi idő I. vasárnapja, a nagybőjt és a húsvét I. vasárnapja.

Nagyobb ünnepeken és az év kiemelkedőbb időszakában a hagyomány által jónak talált külön zsoltárok szerepelnek egyes imaórákban.

### 3. 5. Az Ó- és Újszövetség énekei (kantikumok)

A Laudesben az első és harmadik zsoltár közé kantikum kerül, régi hagyomány szerint az Ószövetségből.

A Vecsernyében pedig két zsoltár után újszövetségi kantikum következik Szent Pál leveleiből vagy a Jelenések könyvéből. A hét minden egyes napjára van külön kantikum, néha egy-egy sajátos ünnepra is.

A Benedictust és a Magnificatot éppen olyan ünnepélyességgel kell végezni, mint az evangélium olvasását. Mind a zsoltáros részben, mind az olvasmányokban a sorrend szabályai: Ószövetség, apostoli iratok, evangélium.

### 3. 6. A szentírási olvasmányok

#### a) Általában

A Szentírás olvasmányai ősi hagyomány szerint sem a misében, sem a zsolozsmában nem lehetnek egyéni tetszésünkre bízva, hanem az Egyház úgy válogatja azo-

kat össze, hogy isteni Völegényének üdvösségszerző művét az év folyamán meghatározott napokra szétosztva, szent megemlékezéssel ünnepelje. A liturgiában az olvasmányokra rendszerint imádság következik: ezek egymást kölcsönösen termékenyebbé teszik.

A zsolozsma ismer hosszabb és rövidebb olvasmányokat.

*b) A szentírási olvasmányok rendje az Olvasmányos imaórában*

Az Olvasmányos imaóra lekióiban a válogatás tekintettel van egyrészt a mise olvasmányaira, másrészt az egyes időkben hagyományosan olvasott szent könyvekre. Általában az volt a törekvés, hogy a mise olvasmányait a zsolozsma kiegészítse és az üdvösségtörténet a maga egészében szerepeljen.

Az evangélium olvasása a zsolozsmában csak kivételes esetekben van meg (lásd ÁRSZ 73. pont, itt fentebb: 2. 4. A vigiliák), míg a misében mindennap szerepel.

A zsolozsmában kettős olvasmányrend van, akárcsak a hétköznapi misében az évközi időben; az egyik be van építve a zsolozsmába, a másik ciklus a Kiegészítő kötetben (Supplementum)-található.

A zsolozsma két éves olvasmányrendjét úgy állították össze, hogy évenként a Szentírás majdnem minden könyve szerepel, a nehezebb részek (melyek a misében nem szerepeltek) kerülnek az Olvasmányos imaórába. Az Ószövetségből válogatott részek vannak, amelyek a lelkiiség táplálására alkalmasabbak.

Adventben Izaías félig folyamatos olvasásával, Ruth könyvének és Mikeás jóvendőléseinek néhány fejezetével találkozunk.

A karácsonyi időben a Kolosszeiekhez írt levél (I. év) és az Énekek éneke (II. év) szerepel. Ez utóbbi mint Isten és az ember egyesülésének előképe Jézus Krisztusban valósult meg.

A nagyböjttben található a Második Törvénykönyv és a Zsidókhöz írt levél (I. év), az üdvösség áttekintése Mózes II-III-IV. könyvéből (II. év).

A húsvéti időben a hagyomány szerint az I. Péter levél, a Jelenések könyve és János levelei (I. év), illetve az Apostolok Cselekedetei (II. év) kerülnek sorra.

Az évközi idő 33 hetében az Ószövetség olvasmányaiban az üdvösségtörténet az alábbi összeállításban szemlélhető: Isten feltárja magát a történelemben a nép számára, fokozatosan vezetéssel és megvilágítással. A próféták a történeti könyvek közé vannak besorolva a kornak megfelelően, amelyben éltek. Tehát I. év: a történeti könyvek és a próféták Józsuétól a száműzetésig bezárólag. A II. év a Genezissel kezdődik, majd pünkösöd után a száműzetés utáni idő és a Makkabeusok kora, helyenként betoldva az újabb próféták, a Bölcsesség könyve, Eszter, Tóbiás és Judit könyvének elbeszélései.

Főünnepekre és ünnepekre saját olvasmányok vannak, vagy a szentek közös zsolozsmájából veendő.

Bár az egyes perikópák összefüggő egészet alkotnak, néha egy-egy vers kimaradt, ami jelezve is van.

A felső részből hiányzó szöveg:

"c) A rövid olvasmányok (capitulum)

Ezek változatosan bizonyos gondolatokat, intelmeket emelnek ki.

A rövid olvasmányok a Zsoltáros részben szintén a négyes ciklus szerint változnak."

### 3. 7. Az egyházatyáktól és más egyházi íróktól vett olvasmányok

A római egyház hagyományai szerint a szentírási olvasmány után vannak az egyházatyáktól is válogatott szemelvények, esetleg a szentek életéből.

Ezek között az olvasmányok között ma is az egyházatyáké az elsőség, de egyéb egyházi írók is szerepelnek. A hivatalos olvasmányrenden kívül van egy „szabad” olvasmányrend is, ahol bővebben anyag található az Egyház hagyományának kincstárából. Szabadon lehet venni az olvasmányokat ebből az összeállításból is. Sőt, ezeken kívül lehetséges, hogy az egyes püspöki karok a sajátos hagyományok és igények szerint állítsanak össze olvasmányrendet életszentségben kiemelkedő katolikus szerzők műveiből, és ezt függetlenül a Szabadon választható olvasmányok könyvéhez fűzzék.

Ezeknek az olvasmányoknak értelme és célja, hogy Isten igéjének elmélkedésében az Egyház hagyományainak megfelelően segítséget nyújtson. A szentatyák Isten igéje értelmezésének kiemelkedő tanúi, egyúttal ösztönző példát adnak a prédikáláshoz.

Az egyházatyák olvasmányai az egyes liturgikus idők és ünnepek szellemébe is bevezetnek, az Egyház évszázados lelki kincseit feltárják, és lelkiéletünk számára kimeríthetetlen forrással szolgálnak.

### 3. 8. A szentek olvasmányai

Szentek ünnepein az olvasmányok vagy az ünnepeit szent írásaiból vannak összeállítva vagy róla szólnak. Összeállításukban a történeti hűség és az igazi lelki haszon volt az elsődleges szempont. Ki kell emelni az egyes szentek felkiségeinek sajátosságát, valamint jelentőségét az Egyház felkisége szempontjából.

Rövid életrajzi adatok és történeti utalások vannak az olvasmány előtt, ezeket a liturgiában nem kell felolvasni.

### 3. 9. A válaszos ének (Responsorium)

Az olvasmányok után következő válaszos énekek szerepe: új fényt adni az elhangzott olvasmány megértéséhez, elhelyezni azt az üdvösség történetében, rámutatni arra, hogy ószövetségi előkép hogyan valósult meg az Újszövetségben. Az olvasmányt imává segíti alakítani és költőségével gyönyörködtet is. Az egyházi írók olvasmányai után következő Responsoriumok inkább elmélkedési anyagot adnak.

A válaszos énekeknek a magán-zsolozsmában is van értelmük, legfeljebb az éneknél bevett ismétlések hagyhatók el.

Rövidebb közbenjáró fohászok Esti dicséretre, ld. Brev. kötetekben Függelék II.

b) *Az Úr imádsága*

Tiszteletreméltó hagyomány szerint a Laudesben és a Vecsernyében is — mint fő imaórákban — helyet kap a Miatyánk. Így tehát napjában háromszor hangzik el ünnepélyesen: mindenki mondja vagy éneklí közösen, melyet rövid felszólítás vezet be.

A Miatyánk előtt alkalmazható bevezető imákat ld. Brev. kötetekben Függelék III.

c) *A zárókönyörgés*

Az imaórát lezárja a zárókönyörgés, melyet a pap vagy diakónus mond. Ez a könyörgés a zsolozsmában és misében rendszerint azonos. A Befejező imaórában a Zsoltáros rész tartalmazza a könyörgést.

Kiemelt időszakok és ünnepek külön könyörgéssel rendelkeznek, egyébként a Zsoltáros részben lévő imaórából kell venni.

### 3. 12. A szent csend

A Liturgikus Konstitúció előírásai szerint a zsolozsmában is helyet kell kapnia a szent csendnek. Bölcsen és belátás szerint a következő okok is javallják a szent csend beiktatását: hogy a Szentlélek az imádkozók szívében visszhangra találjon, hogy a személyes ima és az Egyház nyilvános imája jobban összekapcsolódjanak. Ez a szent csend tartható: a zsoltárok után, illetőleg az antifóna ismétlése után, főképpen ha még zsoltárkönyörgés is következik, vagy a hosszabb és rövidebb olvasmányok után akár rezponzum előtt, akár utána. Vigyázni kell azonban, hogy a sok silentium ne vesse szét a zsolozsma felépítését és ne vezessen unalomra.

A magános zsolozsmában bővebb lehetőség van egyéni meditációra, ami a buzgó lelkiület előmozdítja. Ezzel a zsolozsma hivatalos jellege nem szenved kárt.

### 4. A zsolozsma az év folyamán (ARZS 204-252)

1. Az Úr misztériumainak ünneplése
  2. A szentek ünneplése
    - a) a zsolozsma a főünnepeken
    - b) a zsolozsma az ünnepeken
    - c) a zsolozsma a szentek emléknapjain
  3. Az egyházi naptár használatá; lehetőség a teljes zsolozsma vagy egyes részek megválasztására
1. Az Úr misztériumainak ünneplése

d) *A vasárnap*

A vasárnap az első Vecsernyével kezdődik. Ha vasárnapra esik az Úr valamelyik ünnepe, akkor is lesz első Vecsernyéje. Nagyon illő, hogy lehetőleg az ősi szokást követve, a Vecsernyét a nép bekapcsolásával tartssák.

Egyszerűbb rövid válaszos énekek (Responsorium breve) vannak a többi imórán is: azt szolgálják, hogy Isten igéje jobban behatoljon a hallgatók szívébe.

### 3. 10. A himnuszok és más nem szentírási énekek

A himnuszok a zsolozsmában ősi időktől elfoglalt helyüket ma is megtartják, mint líraibb elemek természetükénél fogva Isten dicsőítésére szolgálnak és népszerűek is. Bennük mutatkozik meg leginkább egy-egy imaóra vagy ünnep sajátos jellege, és érzelmileg is megindítanak, különösen akkor, ha irodalmi értéket jelentenek. A himnuszok tehát a zsolozsma legkölteibb értékei, melyeket az Egyház közössége vagy egyes egyházi írók alkottak. Rendszerint záródicsőítéssel végződnek.

Az évközi idő zsolozsmája számára a változatosság kedvéért kettős himnuszgyűjtemény van minden imaórára a páros és páratlan hetek szerint.

Az Olvasmányos imaórában ezenkívül kétféle himnusz van, aszerint, hogy zsolozsmát éjjel vagy nappal imádkozzák.

Az új himnuszok énekelhetők a hagyományos dallamokra is.

A népryelvű zsolozsma számára a püspöki karok új himnuszokat is állíthatnak össze, de ezek feleljenek meg az egyes imaórák, a liturgikus idők és ünnepek szellemének. Arra különösen ügyeljenek, hogy olyan népecéket ne engedjenek meg, amelyek értéktelenek és nem méltók a liturgiához.

### 3. 11. A fohászok, a Miatyánk és a zárókönyörgés

#### a) *A Reggeli és Esti dicséret fohászai, közbenjáró imái*

Mind a zsidó, mind a keresztény hagyomány sajátja, hogy az Isten dicséretéhez könyörgéseket, esedezéseket kapcsol. Erre már az apostol is utal (1 Tim 2,1-4). Így Laudesben és a Vecsernyében is találunk a történelem folyamán olyan könyörgéseket, fohászokat, melyek némileg hasonlítanak a misében az egyetemes könyörgésekhez. A Laudes ezen fohászai alkalmasak arra, hogy a napot általuk Istennel szenteljük. A változatosság kedvéért ilyen fohászok mindenfajta igény kielégítésére nagy bőségben vannak. Az egyes püspöki karok még új formulákat is hagyhatnak jóvá, az alábbi normák figyelembevételével.

A Vecsernye közbenjáró fohászaiban az utolsó fohász mindig a halottakért legyen.

Mivel pedig a zsolozsma elsősorban az egész Egyház imája, azért az első fohászok mindig az egyetemes Egyház szándékára legyenek. Szabad mind a Laudesben, mind a Vecsernyében az intencióhoz egyéni kéréseket is hozzáadni. Ez könyörgések felépítése olyan, hogy mind nagyobb, mind kisebb közösség, minél pedig az egyéni végzés körülményeihez alkalmazhatók.

A népet a pap vagy a segédkező szólítja fel a könyörgésre, jelezve mindejt ismétlődő választ is. A fohászok Istenhez legyenek intézve és két részből álljanak vagy az egészet a pap mondja és akkor csendben válaszol rá a közösség, vagy pedig az első felét mondja a pap, a közösség pedig a fohász második felével válaszol rá.

*b) A húsvéti szent háromnap*

Általában úgy üljék meg, ahogy jelezve van. Nagypénteken és nagyszombaton a Laudes előtti lehetőleg legyen a néppel együtt ünnevelt Olvasmányos imaóra.

A húsvéti Vecsernyét mint a nagy szent nap lezáró akusát illik nagy ünnepléssel végezni.

*c) A húsvéti idő*

A húsvéti időt kiemelik az antifónákhoz csatolt alleluják, a saját himnuszok, antifónák, könyörgések és olvasmányok.

*d) Karácsony*

Éjféle mise előtt az ünnepléses vigiliát illik az Olvasmányos imaórával ünnepelni. Akik ezen részt vesznek, Kompletóriumot nem mondanak. Karácsony napján a Laudes a pástorok miséje előtt van.

*e) Egyéb főünnepeken és az Úr ünnepein a szolozsma az előírt módon van.*

#### 4. 2. A szentek ünneplése

A szentek ünneplése úgy van beállítva, hogy az üdvösség ünneplése ne kerüljön háttérbe, viszont a jogos áhítat a szentek iránt szintén kapja meg a helyét.

Hogy a szentekről szóló tetszés szerinti emléknapot (memoria ad libitum) közösségekben veszi-e valaki, abban mindig a közösség lelki java legyen a döntő.

Ha egy napra több tetszés szerinti emléknappal esik, csak egy ünneplhető.

*a) Szolozsma a főünnepeken*

Első Vecsernyével is rendelkeznék. Általában mindenből sajátjuk van: az I. Vesperásban a két zsoltaít a Laudate zsoltaítokból kell venni (112., 116., 134., 145., 146., 147.), a II. Vesperásban saját zsoltaítok vannak. Az olvasmányok végén Te Deum.

*b) Szolozsma az ünnepeken*

Nincs I. Vesperás csak ha az Úr ünnepei vasánapra esnek. Olvasmányos imaóra, Laudes és Vecsernye, mint a főünnepeken. A rövid olvasmányt és a zárókönyörgést kivéve a többi imaórában minden a Zsoltaítos részből.

*c) A szentek emléknappain*

A szolozsmaiban valójában nincs különbség a szolozsma rendjét illetően a kötelező és tetszés szerinti emléknapok között.

*Nem érváltságos időtben az egyszerű köznapokra eső emléknapokon a zsoltaítokat antifónáikkal a soros köznapról kell venni. Az Imádságra hívás. antifónáját, a himnuszt, a rövid olvasmányt, a Benedictus- és a Magnificat-antifónát, valamint a fohászokat — ha van saját — a szentről vesszük, egyébként a Közös részből vagy a soros köznapról. A zárókönyörgés mindig a szentről van. Az Olvasmányos imaórában az első olvasmány választos énekeivel együtt a soros szentírási részlet (Scriptura occurrens). A második olvasmány saját, vagy a Közös részből vett választos énekekkel együtt a szenttel kapcsolatos (Lectio hagiographica). A Napközi ima-*

Felső részből hiányzó szöveg:  
"órában, valamint a Befejező imaórában nincs említés a szentről,  
hanem minden a köznapról van."

*Kiváltságos időkre eső emléknapokon* általában nincs megemlékezés a szentekről. Ha valaki mégis úgy kívánja, a patrisztikus olvasmány és annak válasza oszlopok után vegye a szenttel kapcsolatos olvasmányt is a maga válaszos énekével, és befejezésül a szentről szóló könyörgést imádkozza el. Ezenkívül a Reggeli és az Esti dicséretben a zárkönyörgés után — elhagyva annak záradékatát — elmondhatja a szentről a (Saját vagy Közös részből vett) antifonát és könyörgést.

Azokon az *évközi szombatokon*, amelyeken megengedett a teljes szerinti emléknapok ünneplése, vehető Szűz Mária szombati emléknapja amaga olvasmányával.

#### 4. 3. Az egyházi naptár használata. Lehetőség a teljes zsolozsma vagy egyes részek megválasztására

##### a) *A Kalendárium, az egyházi naptár használata*

A közös zsolozsmát a saját egyházi naptár szerint kell végezni. A szerzetesi közösségeket az Egyházzal összeűfűzi a helyi székeselegyház felszentelésének együtt ünneplése és a helyi patrónus ünneplése.

Bárki, pap vagy szerzetes eleget tesz a zsolozsmának, ha részt vesz bármilyen egyházi naptár szerint végzett közösségi zsolozsmán. A magán végzésben sollemnitásokon és saját ünnepeken a helyi naptárt kell venni, egyébként szabadon lehet választani a helyi és saját naptár között.

##### b) *A zsolozsma megválasztása*

Nem kötelezően ünnepeket szent emléknapja helyett más szent is ünneplhető, aki a Martyrologiumban szerepel. A legnagyobb ünnepek kivételével szabad ún. szabadon választott zsolozsmát (Officium votivum) végezni — akár csupán egy-egy imaórát kiemelve — különleges alkalommal, mint például zárándoklat, helyi ünnepek, stb. esetén.

##### c) *Bizonyos formulák választási lehetőségeiről*

Az egyes imaórák felépítésének érintetlenül hagyásával bizonyos elemek, formulák szabadon választhatók meg a zsolozsmában. Az ünnepek és általában a kiemelt hétköznapi esetekben ez nem lehetséges. Szabad viszont egyik hét vasárnapjának zsolotárjai helyett a másik hétről is venni. Sőt, ha a néppel együtt végzik a zsolozsmát, olyan zsolotárakat is lehet választani, amelyek segítik a hívőket a zsolotározás megszeretésében.

Az Olvasmányos imaórában a soros szentírási olvasmányt mindig tiszteletben kell tartani. Ez különösen áll a kiemelt idők olvasmányaira. Az évközi idő hétköznapiain azonban előfordulhat, hogy egyes különleges alkalmakkor (pl. lelki gyakorlat idején, lelkipásztori összejövetelekkor) az éppen leginkább odailloket választák ki az olvasmányrendből.

Ha a folyamatos olvasmányokat valamely ünnep megszakította, akkor az elmaradtakat a következőkhöz szabad csatolni, illetve a Szabadon választható olvas-

mányok könyvéből is lehet venni olvasmányt. Sőt valamelyik egyházatya liturgikus és biblikus szellemű művét is lehet folyamatosan olvasni.

Legyen mindenkinek szívügye, hogy a zoltárok jelenlegi elosztásához ragaszkodjék, mégis lehetnek olyan alkalmak, amikor a lelkipásztori szempont azt javallja, hogy pl. egy imaóráának másik napra előírt zoltárait vegyüik.

## 5. A közös zsolozsmázás rendje (ÁRZS 253-284)

1. A különféle szerepek
2. Az ének szerepe a zsolozsmában

### 5.1. A különféle szerepek

Itt is áll a Liturgikus Köntűtáció szabálya (28): a liturgikus cselekményekben mindenki a maga feladatának gyakorlásában azt tegye — de azt tegye igazán! — ami a dolgok természetéből és a liturgikus szabályokból rá vonatkozik.

A zsolozsma végzésénél a püspököt vegye körül a pápsága és a tevékenyen bekapcsolódó hívó nép. A néppel ünnepeelt zsolozsmánál szabály szerint lehetőleg legyen jelen pap vagy diakónus és legyenek segédkezők is.

A presbiter vagy diakónus, aki vezeti a zsolozsmát, ölthet fel albát (karinget), stólat, a presbiter pluviálét is. Annak sincs akadály, hogy nagyobb ünnepeken több presbiter öltson palástot, a diakónusok pedig dalmatikát.

Az előjárói tisztet betöltő pap vagy diakónus feladata:

- megnyitni a zsolozsmát a verssel;
- (a széknél állva) a Miatyánkot kezdeni;
- a zárókönyörgést elmondani;
- áldást adni és elbocsátani.

A fohászokat akár a pap, akár a segédkező mondhatja.

Ha nincs jelen pap vagy diakónus, akkor a zsolozsma vezetője csak egy a többi közül, s nem megy a presbitériumba, nem ad áldást.

A lektorok a megfelelő helyről olvassák a lekciókat.

Az antifónák, zoltárok és egyéb énekek megkezdésén a kántor vagy kántorok feladata.

Az evangéliumi kantikum alatt a Reggeli és Esti dicséretben incenzálható az oltár, a pap és a nép.

A kóruskötelezettség a közösséget illeti, nem mindig a helyet. A zsolozsma helye nem szükségszerűen a templom, főképpen ha olyan imaórákról van szó, melyeket nem ünnepélyesen végeznek.

Mindenki

áll:

- a) az Imádságra hívás és az egyes imaórák bevezető versei alatt;
- b) a himnuszok alatt;
- c) az evangéliumi kantikum alatt;
- d) a fohászok, a Miatyánk és a zárókönyörgés alatt.

Felső részből hiányzó szöveg:

"Ülve hallgatják az olvasmányokat, kivéve az evangéliumból olvasottakat.

Ülnek, vagy állnak a helyi szokás szerint a zsolnárok és a kantikumok alatt."

#### Keresztet vetnek:

- a) az imaórák bevezető versére: Istenem, jöjj segítségemre!
- b) a Benedictus, Magnificat és Nunc dimittis kezdetekor.

Ajkukat jelölik meg az Imádságra hívás kezdetén: Nyisd meg, Uram...

#### 5. 2. Az ének szerepe a zsolozsmában

Az Általános Rendelkezésekben a „mondani” (dicere) és „előadni” (proferre) kifejezések éneket és recitálást egyként jelenthetnek.

A zsolozsma természetének fölöttébb megfelel, hogy énekeljék. Ez igen ajánlatos, ha kórusban vagy közösségben végzik. Különösen a zsolnárok, a kantikumok, himnuszok és válaszos ének azok a részek, amelyek természetükről fogva teljesebb érteleműek, ha éneklük őket.

Az éneket a zsolozsmában tehát nem úgy kell tekinteni, mint valami külső díszet. Az imádkozó és Istent dicsérő lélek mélyebb kifejezési eszköze az ének, és a közösségi istentisztelet tökéletesebb formája.

Dicséretet érdemelnek mindazok a közösségek, ahol erre törekcsenek. Erre kell nevelni a papságot, a szerzeteseket és a híveket egyaránt. Különösen ünnepnapokon zengjék a zsolozsmát örömmel!

A zsolozsma a maga eredetében és természeténél fogva sem a papok és szerzetesek imája, hanem az egész keresztény közösségre tartozik; viszont az egész nem könnyű énekelni, ezért a következő gyakorlati útbaigazítást kell figyelembe venni:

Elsősorban vasár- és ünnepnap kell az énekre törekedni és az ének különböző fokozatait kell megvalósítani. Az imaórák közül elsősorban a Laudes és Vecsernye jönnek számításba, mint a legfontosabbak. Hogy az énekes zsolozsma gyümölcsöző legyen, bizonyos fejlődést, lépcsőzetes haladást kell az énekben megvalósítani. Nem szabad a zsolozsmát úgy tekinteni, mint elmúlt korok szép művészi emlékét, melynek változatlanul kell maradnia és csodálatunkat kivívnia. Inkább új élettel kell telíteni, így bizonyossága lesz egy adott közösség életre teremtiségének. Tehát a progresszív ünnepélyesség több fokozatot valósít meg az egészen ünnepélyes, énekelte, és a csak recitált zsolozsma végzése között. Az ünnepélyesség fokát több tényező fogja eldönteni, nem utolsósorban a közösség ereje, a kántorok száma, stb. Ez a nagyobb lehetőség azt a reményt kelti az Egyházban, hogy korunk számára is új formák alakulnak majd ki, ahogy ez eddig is volt az Egyház életében.

A latinul végzett zsolozsmában a gregorián éneké legyen az első hely. Azonban semmiféle zenét nem zár ki az Egyház, csak feleljen meg a liturgia szellemének és a hívek bekapcsolódásának.

Mivel a zsolozsma néprajzen végezhető, gondoskodni kell megfelelő dallamokról. Az sem kizárt dolog, hogy a zsolozsma bizonyos részeit latinul, más részeket néprajzen végezzenek.

A zsolozsma alkotó elemeit figyelembe véve, elsősorban a következő részek ajánlottak éneklésére:

- akklimációk (felkiáltások)
- válaszok a pap és a segédkezők üdvözléseire, litániaszerű fohászokra
- antifónák
- zsolttárok
- ismétlődő versek vagy válaszok
- himnuszok, kantikumok

A zsolttárok keletkezése zenei előadásra utal, amit a zsidó, valamint a keresztény hagyomány tanúsít. Sok zsolttár igazi megértését az éneklés adja meg. Ezért előnyben kell részesíteni az éneklést, elsősorban bizonyos imaórákban, illetve kiemelt napokon. A zsolttárok éneklésében a változatosságra maguknak a zsolttároknak különböző jellege ad indítást. A bölcselkedő és történeti zsolttárok inkább arra valók, hogy meghallgassák azokat, míg a himnuszok és hálaadások a közös éneklést kívánják inkább. Arra kell törekedni, hogy az egész zsolozsma, annak ünnepélyes végzése ne legyen merev szabályokkal és csak külsőséges előírásokkal irányítva, hanem mindig valódiságra törekedjenek, az imádságos telkület előmozdítására és Isten derűs dicséretére.

A himnuszok is természetüknél fogva éneklésre valók, csak mind tartalmilag, mind formailag legyenek művésziek.

A Reggeli és Esti dicséret rövid olvasmányai után a közösség énekét igénylik a rövid válaszos énekek. A hosszabb olvasmányok utáni válaszos énekek is éneklést kívánnak, bár esetükben az egyszerűbb dallamok kívánatosak. Ezeknek a válaszos énekeknek a magánjellegű imádkozásnál is megvan az értelmük.

Az olvasmányok nem éneklésre valók, azokat méltóságátjelesen, értelmesen olvassák fel. Legfeljebb olyan dallam alkalmazható, amely nincs az érthetőség rovására.

A zsolozsma vezetőjétől előadott imák, könyörgések éppenséggel énekelhetők, de itt is az érthetőség legyen az elsődleges szempont.

### E) AZ IMAÓRÁK LITURGIÁJÁNAK TEOLÓGIAI ÉS LELKIPÁSZTORI SZEMPONTJA, VALAMINT LELKISÉGI SZEMPONTJAI

E szempontok már elnevezéséből is adódnak. A zsolozsma különféle elnevezései közül:

- a) az *Officium divinum* a hivatali szolgálatra utal;
- b) az *Opus Dei*, *Opus divinum* kifejezés Isten művének tekintti, mert legnagyobb részt szent szövegeket tartalmaz. — Egyébként mindhárom elnevezés kezdetben magát az egész liturgiát is jelentette.
- c) *Divina Psalmodia* arra utal, hogy tekintélyes részét a zsolttárok alkotják.
- d) a *Dicséret áldozata* (szentirási eredetű, vö. Zsid 13,15) azt mondja, hogy a zsolttározás, imádkozás Istennek szóló áldozat.

Felső részből hiányzó szöveg:

"e) a Kórus- imádság azt juttatja kifejezésre, hogy közösségben, kórusban történő imádkozásról van szó.

f) a Zsolozsma szláv eredetű szó szolgálatot, szolgálatást jelent; Istennek járó Istennek járó szolgálatot, és (a mise kivételével) magát az istentiszteletet."

f) a Zsolozsma szláv eredetű szó szolgálatot, szolgálatást jelent; Istennek járó szolgálatot, és (a mise kivételével) magát az istentiszteletet.

g) a **Breviarium** elnevezés ezzel a színté semmitmondó szóval fordítható: „rövidebb”. Ez nem a lényeg, csak azt a praktikus tényt fejezi ki, hogy az addig több könyvből végzett szövegeket a 11. századtól kezdve egyetlen könyvbe foglalták és így mintegy egyszerűbb, rövidebb lett.

Mennyivel többet mond és valóban a lényegét fejezi ki a II. vatikáni zsinat zsolozsmáskönyvének neve: **Liturgia Horarum**, mert nevében hordja lényegét, kettős alkotóelemét, hogy ti. a zsolozsma liturgia, mégpedig **imaórák** liturgiája.

**1. A zsolozsma tehát elsősorban liturgia.** A liturgia pedig Isten dicsőítése és az emberek megszentelése. A zsolozsma liturgia, „amely kifejezi az Isten és ember közti dialógust: hallgatjuk az Isten igéjét a szentírási olvasmányokban és válaszolunk a himnuszokkal, zsolotárakkal, majd könyörgünk az egész Egyház, az egész emberi nem szükségleteiért”. (Miklósházy A.) A zsolozsma mint liturgia: emlékezés, memoria Domini. Nap nap után arra emlékezünk, amit tett értünk az Úr. Így a Liturgia Horarum egyházi év kicsiben. Az emlékezés ünneplésében pedig Isten megjeleníti a már megvalósított üdvösséget a most számára. Innen a zsolozsma Isten tisztelő és lelkipásztori dimenziója.

A liturgiában a főszereplő Krisztus. Itt folytatja papi szolgálatát, amit a húsvéti misztériumban teljesített. Így a liturgia imája is, mint az Egyház imádsága, nem csupán a magábanálló keresztény ember könyörgése (bármennyire fontos és értékes is ez!), hanem a Krisztussal bensőségesen egyesült egyház (mint menyasszony és vőlegény, mint a fej és a test) imája. Az Egyház imádkozik, de benne „a Lélek imádkozik kimondhatatlan sóhajásokkal” (Róm 8,26). Erre az imádságra is vonatkozik Szent Pál mondata: „Életem, de már nem is én, hanem Krisztus él bennem” (Gal 2,20).

Isten nem adhat nagyobb ajándékot nekünk, embereknek, mint azt, hogy Igéjét — aki által teremtett minként — fejünkkel tesszi, minket viszont mint tagokat illeszi a Főhöz, „hogy Ő legyen az Isten Fia és az ember fia, egyazon Isten az Atyával, egyként ember az emberekkel. Ezért, amikor könyörögve szólunk Istenhez, ne vonatkoztassunk el a Fiútól, és amikor imádkozik a Fiú Teste, ne válassza külön magától a Főt, és Ő legyen a mi Urunk, Jézus Krisztus, az Isten Fia, Testének egyetlen üdvözítője, aki egyszerre imádkozik értünk, imádkozik bennünk és fogadjon is imádságunkat. Imádkozik értünk, mint papunk, imádkozik bennünk, mint Fejünk, imádlást kap tőlünk, mint Istenünk. Ismerjük fel tehát a magunk szavát őbenne és az Ő szavait mibennünk.” (Szent Ágoston, ARZS 7).

Ez a zsolozsma és különösen a zsolotárak **krisztológikus**, de egyben **ekkleziológikus** imádkozását hangsúlyozza, mert psalmus vox Christi, vox capitulis, vox corporis (a zsolotár Krisztus szava, a Fő szava, a Test szava). A zsolotárak Krisztus-hoz irányulnak.

Aki az imaórák keretében imádkozza a zsoltárokat, az nem annyira a magáé néven teszi ezt, mint inkább Krisztus egész testének nevében, sőt Krisztus személyében is. Ha valaki ezt szem előtt tartja, nem jelent nehézséget számára, ha esetleg azt kell észrevennie, hogy zsoltározás közben szíve érzelmei nem egyszer csak az érzelmeikkel, melyeket a zsoltár kifejez... Ha az Egyház nevében zsoltározik, mindig találhat okot öröme vagy bánatra, hiszen ebben az értelemben is érvényes az apostol mondása: „Örvendezetek az örvendezőkkel, a sírókkal pedig sírjatok” (Róm 12,15).

Ebből következik már a zsolozsma lelkipásztori vonatkozása. Az Egyház ugyanis a liturgiában nemcsak Isten dicséretét zengi, hanem imádságaival azt a feladatot is betölti, hogy a lelkeket Krisztushoz vezesse (ÁRZS 17).

A lelkipásztor legfontosabb feladatai közé tartozik és hivatásának lényeges tevékenysége éppen az, hogy mindazokért a gondjaira bízottakért imádkozzék, akik nem tudnak vagy nem akarnak imádkozni, sőt nem csupán a rá bízott népért imádkozik, hanem az egyetemes emberiségért is könyörög Istenhez (ÁRZS 28).

A zsolozsmának ebből a pásztorális motívumából adódik a **brevariium-imádkozás kötelezettségének** új megálapozása is. Nem annyira parancsszerű előírásból fakadó kötelezettség ez, hanem a lelkipásztori feladathoz eredő szolgálat.

A zsolozsma végzése „azokra tartozik elsősorban, akik külön megbízás alapján hivatottak a zsolozsma végzésére, nevezetesen a püspökökre és áldozópapokra, akik tiszttségük címén imádkozniuk kötelességük a rájuk bízott népért és Isten egész népéért” (ÁRZS 17).

„A zsolozsmázás annyira szent feladatként van rábízva azokra, akik az egyházi rendben szolgálnak, hogy mindegyiküknek el kell végeznie... mégpedig azért, hogy az egész közösség szent kötelezettségét legalább ők biztosan és állandó jelleggel elvégezzék, és így Krisztus imádsága megszakítás nélkül maradjon az Egyházban” (ÁRZS 29).

Tehát lényegében és alapvetően lelkiismereti kötelezettség, ha nincs is aprólékosan bűn terhe alatt korvonalazva és részletezve, de éppen mivel legfőbb lelkipásztori és lelkiismereti feladat a zsolozsma, ezért folyamatos elhanyagolása mindeképpen súlyos lelkiismereti mulasztás. (Az új kódex írását szigorúbb jogi előírást tartalmaz: az ÁRZS 29. pontja „...minden nap végezzék el az Imáorák liturgiáját a maga egészében” helyett a CIC 276. k. 2. § 3. p. ezt mondja: „a papok és a papságra készülő diakónusok kötelesek naponta elvégezni a zsolozsmát, ... az állandó diakónusok pedig amennyit végezzenek belőle, amennyit a püspöki konferencia meg szab”). Az imakötelezettség döntő megalapozása tehát abból a teológiai megfontolásból ered, hogy az Egyház nem annyira tevékenykedéssel, aktivitással, emberi erőfeszítéssel, hanem inkább az imádságban lecsodékelt Lélek által, épül és bővül (ld. 201. o.).

„Akkik a szent zsolozsmát végzik, titokzatos apostoli tevékenységgel gyarapítják az Út népét.” (ÁRZS 18)

„Elsősorban imádsággal munkálkodnak Krisztus titokzatos testének építésén, gyarapodásán...” (ÁRZS 24)

„A nyilvános istentisztelettel és imával minden emberen segíthetnek, és nagy mértékben hozzájárulhatnak az egész világ üdvösségéhez.” (ÁRZS 27)

**2. A zsolozsma másodsorban: imaórák liturgiája,** azaz a nap megszentelése. A Liturgia Horarum ezért áldás: *benedictio temporis*. A zsolozsmában tehát olyan imádkozásról van szó, amely megszenteli az órákat, az ember idejét, és így szintén visszaadja Istennek. Úgy fogja fel az Istentől kapott időt, mint Isten ajándékát, adományát, mint egy darab teremtett és megváltott életet. A zsinat a nap részeinek felosztott officium mellett foglalt állást, nem pedig az együltében, a nap bármely szakaszában egy alkalommal végzendő zsolozsma mellett. Ezért ad a „veritas temporis” hangsúlyozására utasítást, vagyis végezzük az imaórákat idejünknek megfelelően (a Laudest ne este, a Vesperást ne reggel imádkozzuk).

Az evangélium figyelmeztetése: „szüntelenül imádkozzatok!” (Lk 18,1; 1 Tesz 5,17) nem valami egyfolytában történő örökimádat jelent, és nem is „ügy, mint a pogányok”, szószaporítást (Mt 6,7). Ez a felszólítás inkább az Úr üdvösségi műveire való többszörös, minduntalan visszatérő emlékeztést akarja jelenteni. Az imádkozó nem lép ki a világból és feladatai, elfoglaltságai köréből, de nem is merülhet el bennük teljesen, hanem mindig szükséges, hogy felszabaduljon tőlük, és az Úr közelében legyen, s tőle éppen világi feladatai teljesítésére nyerjen erőt.

Az a tény, hogy a zsolozsma liturgia, magában foglalja a teológiai (krisztológia és ekkleziológiai) és a pasztorális szempontokat; az pedig, hogy imaórák liturgiájának a zsolozsma, a lelkiségi vonatkozásokat, kultúrját kifejezésre.

A zsolozsma mintegy ideális, teljes formája és végzési módja az, ha a néppel együtt és énekelve végezzük (LK 89). A zsolozsma ugyanis egyrészt lényege szeze szentírási költészet, másrészt közösségi ima (mégpedig a közösséggel és a közösséggért végzett imádságnak csak szükség esetén egyedül végzett ima. Ma is minden óra olyan, hogy nem szükséges változtatni akkor, ha valaki együtt kíván imádkozni vagy énekelni a officiumban.

Másrészt a breviárium több része lírai alkotás, ezek pedig teljes hatásukat csak énekelve fejezik ki. Pl. a zsolitárok, szentírási kantikumok és válaszos énekek. Mély és fontos antropológiai felismerés az, hogy a lírikus szövegek akkor nyilván meg egész szépségükben, ha azokat éneklük. „Az ének ugyanis az imádkozó és Isten dicsérő lélek mélységeiből tör elő és az ének tárja föl igazán a keresztem istentisztelet közösségi jellegét.” (ÁRZS 270)

Mégis, a zsolozsma a maga egészében és részeiben úgy készült el, hogy az gyümölcsözően végezhesse, aki egymagában imádkozza. Annál is inkább, mivel a Egyház kívánja, hogy mindazoknak, akik a Jópásztor szolgáltatát teljesítik, az ima órák liturgiája „a lelkiesség forrása és a személyes imádkozás tápláléka legyen” (ÁRZS 28)

A személyes imádkozás lelkiületének kialakítását kívánják elősegíteni Balthasar Fischer gondolatai az imádkozás formáiról az élet különböző szakaszaiban:

1. Kezdetben arra hajlamos az ember, hogy az imádságot teljesítménynek tekintse, érettebb korban (idővel) értjük csak meg, hogy az ima készsége és képessége felülírói való adomány és ajándék.
2. Kezdetben az imádkozást gyakran egyértelműnek vesszük a magunk számára való kéréssel; később azonban mindig inkább másokért való könyörgéssé tájult saját kérésünkre. Azonban bármennyire jogos helye is lesz mindig a kérésnek, és könyörgésnek az imaéletben, évek múlásával fölfedezi az ember azt is, hogy mennyivel nagyobb a kérésnél és könyörgésnél a hála és az istendicséret.
3. Kezdetben kívülről megtanult vagy könyvből vett imaszövegeket szeretünk használni, később aztán megnyílik számunkra a formulák szelleme és megtanulunk saját szívünkben és lelkünkben imádkozni.
4. Kezdetben inkább a hosszadalmas imádkozást értékeli az ember, érettebb korban megtanuljuk a rövid imádságok erejét is becsülni.
5. Kezdetben az imában a változatosságot keressük, később felfedezzük az ismétlés értékét.
6. Kezdetben inkább az imádság megszokott helyéhez, idejéhez és mozdulataihoz ragaszkodunk, — és valóban: egész életünkön át szükséges segítség is maradnak ezek, mert hasznukat és értéküket mindig újra felismerjük; mégis az évek múlásával megtanul az ember szokatlan helyen, időben és mozdulatokkal is imádkozni.
7. Kezdetben úgy véljük, hogy az Egyház liturgikus imája olyan külön világ, amelynek a mi magánimánkhoz nincs köze; később rájövünk, hogy micsoda erő rejlik a liturgia olyan imában, amelyek személyes imádságainkká váltak.
8. Kezdetben könnyen hajlunk arra, hogy azt mondjuk: a zsoltaimádkozás nem való egyszerű embereknek; azután egyszer csak rájövünk, hogy a zsoltairoskönyv minden keresztény embernek ősi imádságos könyve lehet, ha helyesen válogatunk belőle.
9. Kezdetben azt gondoljuk, hogy imádkozni és Szentírást olvasni két különböző dolog; később rádöbbenünk, hogy megtanulhatjuk a Bibliát imádkozva olvasni és ezen keresztül az elmélkedés művészetét sajátíthatjuk el.
10. Az imádkozásnál nem lehetünk meg teljesen szavak nélkül. De sok ember megkapja idővel a kegyelmet, hogy szavak nélkül is tudjon imádkozni.  
Ahogy S. Kierkegaard írja: amikor imádságom egyre buzgóbbá és bensőségesebbé vált, mindig kevesebb mondanivalóm lett. Végül egészen elcsendesedtem. Sőt, ami még nagyobb ellentétet jelent a beszélővel szemben: hallgató lettem. Először azt hittem: imádkozni annyit jelent, mint beszélni. Azután megtanultam, hogy imád-

Felső részből hiányzó szöveg:

"kozni nem csupán annyit jelent, mint elhallgatni, hanem odahallgatni, odafigyelni.

Így van: az imádság nem saját magunkat beszélni hallani, - imádság annyi, mint elcsendesedni és várni, míg az imádkozó Istent hallja.

elcsendesedni és várni, míg az imádkozó Istent hallja.

*„Az imádság, amely közel hoz bennünket Istenhez,  
nem sok szóból áll, hanem sok csendből,  
amelyel a kevés szót körül vesszük.” (M. Targues)*